

Special Leniencies that Permit Instructing A Non-Jew to do *Melacha*

Shiur number 4

In the previous *shiurim* we discussed the prohibition of asking a non-Jew to do *Melacha* on Shabbat on a Jew's behalf, and the prohibition of benefiting from the *Melacha* once it has been performed. We defined the prohibitions and saw what is and what is not included in each of the prohibitions. In this *shiur* we will learn about situations in which Chazal permitted instructing a non-Jew, and/or benefiting from, *Melacha* that was performed on Shabbat.

The leniencies we have seen so far were due to their not fitting the definitions of the prohibitions, or the definitions of “benefit,” and are therefore permissible. The leniencies we will now study are included within the scope of these prohibitions, but, as we will see, Chazal have permitted them, for various reasons.

א. אמירה לנכרי לצורך מצווה

The Gemarot and Rishonim:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ח עמוד ב

הקונה שדה בסוריא - כקונה בפרוארי ירושלים; למאי הילכתא? אמר רב ששת: לומר, שכותבין עליו אונו ואפילו בשבת. בשבת ס"ד? כדאמר רבא: אומר לעובד כוכבים ועושה, ה"נ אומר לעובד כוכבים ועושה; ואף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות, משום ישוב א"י לא גזור רבנן.

(חברותא)

הקונה שדה בסוריא נחשב כקונה שדה בפרוארי ירושלים. שואלת הגמרא: למאי הלכתא - איזה הלכה בא התנא להשמיענו [בדין זה]? עונה הגמרא: אמר רב ששת: [דין זה] בא לומר, שאם יהודי קונה שדה מגוי בסוריא. ורוצה הגוי ללכת לדרכו בשבת שכותבין - שמוטר לכתוב - עליו - על השדה - אונו - שטר מכירה - ואפילו בשבת עצמה. כדי להציל את הקרקע מידי. אך הגמרא מתפלאה: בשבת סלקא דעתך [שמוטר ליהודי לכתוב בשבת, שזוהי מלאכה דאורייתא]? ומשיבה: כדאמר - כמו שאמר - רבא [במסכת שבת לעניין חולה שאין בו סכנה]: אומר היהודי לעובד כוכבים ועושה את המלאכה. הכא נמי - גם כאן הדין הוא כך, אומר היהודי לעובד כוכבים ועושה. [כלומר, הגוי כותב את השטר על פי בקשת היהודי]. ואף על גב דאמירה לעובד כוכבים בשבת - שיעשה מלאכה, אסורה משום שבות. כאן, משום מצות ישוב ארץ ישראל, לא גזור רבנן - לא אסרו חכמים.

The Gemara permits asking a non-Jew to write on Shabbat, even though writing is one of the 39 *Melachot*, in order to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel, one of the most important Mitzvot. Does this mean that the *gezera* does not apply whenever the *Melacha* the non-Jew performs will facilitate a Mitzva? The following story demonstrates that it is not so simple:

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סז עמוד ב

ההוא ינוקא דאשתפיך תמימיה, אמר להו רבה: ... נימרו ליה לנכרי ליתי ליה. אמר אביי: ... הזאה שבות, ואמירה לנכרי שבות, מה הזאה שבות ואינה דוחה את השבת, אף אמירה לנכרי - שבות, ואינה דוחה את השבת! אמר ליה: ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה? דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים.

(תרגום): היה תינוק שנשפכו המים שחיממו עבורו (מערב שבת). אמר רבה: שיאמרו לנכרי שיביא. אמר אביי: כשם שהזאה על הטמא לטהרו אסורה בשבת משום שבות בלבד, ואעפ"כ אינה דוחה את השבת, אף אמירה לנכרי, האסורה משום שבות, ראוי הוא שלא תדחה את השבת! אמר לו: והאם אינך חושב ששונה איסור שבות שיש בו מעשה ואיסור שבות שאין בו מעשה? שהרי לא אמרנו לנכרי שילך ויחמם!)

This story teaches us two things:

1. It is permitted to ask a non-Jew to bring hot water for a baby, since this is a prohibition "that does not involve an action".
2. It is forbidden to sprinkle the ashes of the Parah Adumah (red heifer) on Shabbat, even though the prohibition is only rabbinic, since it is a prohibition that "involves an action".

The Rishonim defined the precise difference between these two situations.

1. שיטת הבה"ג

ספר הלכות גדולות סימן ח - הלכות מילה עמוד קמו

והיכא דאייתי איזמל מערב שבת, ואיפגים או דאיגניב מקמי מילה (סכין המילה שהוכן מראש נפגם או נגנב לפני שמלו בו), שרי למימר לגוי לצבותיה (לטלטלו) או לאיתויי (או להביא) איזמל אחרינא, דגמרינן לה (עירובין סז ב) מההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה, אמר להו רבא ... לימרו ליה לגוי לייתי ליה, אמר אבבי ... הזאה שבות, ואמירה לגוי שבות, מה הזאה שבות ואינה דוחה את השבת אף אמירה לגוי שבות ואינה דוחה את השבת, אמר ליה ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה.

The Behag explains that the Gemara discusses a baby being prepared for his *Brit Milah*. In such a case, it is permitted to tell a non-Jew to bring the necessary items for the Brit (even though the non-Jew will be carrying the items without an *Eruv*). The Behag learns from the Gemara that if an impure person needs to be sprinkled with the ashes of the Parah Adumah, we will not allow the sprinkling on Shabbat, even if it is before Pesach and the sprinkling is needed to allow the eating of the Korban Pesach. The difference is that the sprinkling is done by a Jew, as opposed to telling the non-Jew to act, in which case the Jew remains passive. For the purpose of performing a Mitzva, a non-active *De'Rabanan* may be violated.

The Rif quotes the Behag and writes that many people misunderstand them:

רי"ף מסכת שבת דף נה עמוד ב

אשכחן בהלכות גדולות כתיב א"ל: ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, דהא מר לא א"ל לנכרי זיל אחים לי, דהוא מעשה דאסור מדאורייתא, אלא זיל אייתי לי, דלית ביה מעשה דידיים אלא דיבורא בעלמא הוא. ושתק ולא מצא תשובה.

ועיינינן בהו ואשכחן (ועיינינו בזה וגילינו) דלאו מילי דסמכא נינהו ומגופא דהאי עובדא ילפת (וממעשה זה עצמו למדו) דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רה"ר, מדקאמר ליה, דהא מר לא א"ל זיל אחים לי, מכלל דאסור למימר לנכרי זיל אחים לי (שהרי לא אמר לך חמם לי, עולה שאסור לומר לנכרי לך חמם) וכמה מרבוואתא טעו בהאי פירושא דהאי מימרא (וכמה מרבותינו טעו בשמועה זו), דקסברי דהאי דא"ל "ולא שני ליה למר בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה", אשבות דהזאה קאמר ליה, דשבות דהזאה שבות דאית ביה מעשה, ושבות דאמירה לית ביה מעשה בידיים, דדיבורא בעלמא הוא. ואקשו בה הכי, ואמרי - הואיל ואמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה הוא, מה לי א"ל "אייתי לי מגו ביתאי", ומה לי א"ל "זיל אחים לי"? תרוייהו (שניהם) שבות דלית בהו מעשה נינהו, דדיבורא בעלמא הוא ושרי!

The Rif writes that too many apply the leniency of this Gemara too broadly, misguidedly using Abaye's differentiation between telling a non-Jew to do something forbidden and actually doing something forbidden. The latter differentiation implies that it is permitted to ask the non-Jew do any *Melacha* (for the sake of Milah, according to the Behag). If this is the case, the Rif asks, then why does the Gemara emphasize that they did *not* ask the non-Jew to heat up the water? The Rif then explains that those who take this lenient approach justify their explanation by simply rejecting the text of that Gemara:

ואטעו לכולהו נוסחאי דגמרא דקסברי דליכא בגמרא דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא טעותא דנוסחי הוא

Whose opinion is the Rif criticizing? It seems that he is referring to the Itur's opinion:

ספר העיטור שער ג - הלכות מילה דף מט טור א

משום שבות דלית בה מעשה, אלא אמירה לחודה, לא דחי לה מילה בזמנו. וכל מכשירי מילה עושין ע"י אינו יהודי למימר לאינו יהודי לצבותיה ואיתויי איזמל אחרינא או איפגום ולאחמומי חמין ולאברי' ינוקא כפסקא דרבוותאי קמאי הוא הדין כל מידי דמצוה עבדינן ע"י אינו יהודי דמשום דלא ידחו מצוה. וקרוב אני לומר דהדלקת נר בשבת מצוה בשעת אכילה מדליקין ע"י אינו יהודי בשבת

The Itur explains that since the Shabbat meal is a Mitzvah, it is permissible to ask a non-Jew to light a candle for the Shabbat meal – that for the sake of a Mitzvah, it is permitted to violate *De'Rabanan* of asking a non-Jew to do *Melacha*, since *asking* is a prohibition that “does not involve an action.” According to this logic, a non-Jew may do any *Melacha* for the sake of a Mitzvah!

Other Rishonim's interpretation of the Behag led to more restricted lenience:

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף נו עמוד א

דעת הרב בעל הלכות גדולות ז"ל שמתירין אמירה לנכרי אפילו בדבר שיש בו מלאכה גמורה גבי מכשירי מילה

The Ran understands that the Behag only permits asking a non-Jew to do *Melacha* in the specific case of a *Brit Milah*, but not for other Mitzvot. It is possible that this is due to the fact that the Gemara only discusses this in the context of *Brit Milah*, indicating that it has a special status, or due to the fact that the Behag brings this leniency in his section on the laws of Milah. Had the leniency been applicable to any Mitzvah, it should have been mentioned in the laws of Shabbat!

2. שיטת הרי"ף – מותרת אמירה לגוי באיסורי דרבנן לצורך מצוה, ליישוב א"י אפילו דאורייתא

Returning to the Rif, who disagrees with the Itur:

ולא כדקא סברי הוא, ונוסחי לית בהו טעותא, אלא נוסחי מעלייא נינהו, ולא פירושי כדקא סברי להו, אלא האי דאמר ליה "ולא שני ליה למר בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה", לאו אשבות דהזאה קאמר ליה, אלא הכי קאמר ליה – הא דאמרת אמירה לנכרי שבות, וקא מדמיתו לה (והשוותם אותה) לשבות דהזאה דאסירא, לא שני לך בשבות דאמירה גופה בין שבות דאית ביה מלאכה לשבות דלית ביה מלאכה, דהא מר לא א"ל "זיל אחים ליי", דאית ביה מלאכה, אלא "אייתי לי מגו ביתאי" קאמר ליה, דטלטול בעלמא הוא, דלית ביה מלאכה, דשמעת מינה דכי אמרינן אמירה לנכרי שבות בדבר שהוא מלאכה, אבל בדבר שאינו מלאכה, כגון האי לא אמרינן ביה אמירה לנכרי שבות. הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומילי דברירן אינון. והאי דאמרינן "שבות דלית ביה מעשה", ולא אמרינן "שבות דלית ביה מלאכה", "מעשה" ו"מלאכה" בהאי ענינא חדא מילתא היא, דקרו אינשי למלאכה מעשה, כדאמרינן "ובין יום השביעי לששת ימי המעשה", והיינו מלאכה. וכבר נתברר לך דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים והאי דכתב בעל הלכות טעותא הוא ולא תסמוך עילויה.

According to the Itur, the Gemara differentiates between sprinkling, which is a *Melacha De'Rabanan* that involves an action, and asking a non-Jew to do *Melacha*, which is a *Melacha De'Rabanan* that does not involve an action.

The Rif, however, explains that the distinction is between different requests made of the non-Jew. Asking a non-Jew to heat up water is a request that he perform *Melacha*, and that is what the Gemara refers to as a "*Ma'aseh*." Asking the non-Jew to carry, in an area that is not a *Reshut Harabim*, is not a request to do *Melacha*, and that is what the Gemara refers to as something "that is not a *Ma'aseh*."

What emerges is that, according to the Itur, one is permitted to ask a non-Jew to do *Melachot* that are *De'Oraita* for the sake of a Mitzvah. He holds that the ruling we have began with, which permits asking a non-Jew to write a document of sale on Shabbat for the sake of the Mitzvah of settling Eretz Israel, is the regular leniency that applies to all Mitzvot. The Rif, on the other hand, will need to justify how the Gemara in Gittin allows asking the non-Jew to write on Shabbat if it is a *Melacha De'Oraita*.

3. שיטת התוס' והרמב"ן – למצוות יישוב א"י התירו אמירה לגוי באיסורי תורה, ולמצוות מילה באיסורי דרבנן

The Tosafot discuss this question:

תוספות מסכת גיטין דף ח עמוד ב

אף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן - אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא כדמוכח בפרק הדר (עירובין דף סח.). ההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה ... ודאי איסורא דרבנן שרי בחצר שלא עירבו משום מצות מילה, אבל איסורא דאורייתא כגון לחמם לו חמין אסור.

The implication of the Tosafot's statement is that one can only ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita* to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel. For all other Mitzvot, one is only permitted to ask the non-Jew to do a *Melacha De'Rabanan*.

It initially appears that the Tosafot agree with the Rif, but later on they limit the leniency even further:
ואין ללמוד מכאן היתר לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך כרמלית דלא דמי דדוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו.

According to Tosafot there are three rules:

- To facilitate a very important Mitzvah, such as settling Eretz Israel, it is permitted to ask a non-Jew to do a *Melacha De'Oraita*.
- One may request a non-Jew to do a *Melacha De'Rabanan* that will facilitate performing Mitzvot that otherwise overrule the prohibitions of Shabbat, such as the Mitzvah of Milah.
- It is forbidden to ask a non-Jew to perform any *Melacha, De'Oraita* or even *De'Rabanan*, for any other Mitzvah.

Tosafot conclude with the following insight:

ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי על ידי עובד כוכבים לצורך מילה שפירש דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר.

The Ramban also notes the unique nature of the Mitzvot discussed by the Gemara:

חינושי הרמב"ן מסכת שבת דף קל עמוד ב

יש משיבין על דבריו ממאי דאמרינן הלוקח (הקונה) עיר בארץ ישראל כותבין עליו אונו (שטר) אפילו בשבת, ואף על גב דאמירה לגוי שבות, הכא משום יישוב אי"י לא גזרו ביה רבנן, אלמא אמירה לגוי אפילו לעשות מלאכה גמורה במקום מצוה לא גזרו רבנן!

ולדידן לא קשיא ולא מידי דהתם מצוה ותועלת לכל ישראל הוא שלא תחרב ארץ קדושה, ועוד שאין אנו שוקלין מצות זו בזו ואין אנו יודעין מתן שכרה של מצוה כדי שנאמר כמו שהתירו זו נתיר אף זו, כמו שמצינו שהתירו שבות עצמה ע"י ישראל גבי מת ולא מצינו לו היתר למילה אף על פי שמצות עשה שבה יותר מפורשת בתורה ונכרתו עליה י"ג ברייתות, וכן מצינו במקצת מקומות שאמרו במקום פסידא לא גזרו רבנן בשבות עצמה כי ההיא דצינור דבמסכת כתובות (ס' א') ובשאר מקומות אין אנו מתירין כל שבות משום פסידא ואין אומרים בדברים הללו זו דומה לזו. וכן אני אומר שאין מתירין אמירה לגוי אפילו בדבר שהוא משום שבות אלא גבי מילה לפי שניתנה שבת לידחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל אפילו ע"י גוי שאין לנו היתר בשבות דשבות יותר משבות דמלאכה חוץ מזו.

The Ramban first establishes that the Mitzvah of settling Eretz Israel is a unique Mitzvah, and then states that the Mitzvah of Milah is also unique in that it overrules Shabbat - therefore it makes sense that other preparations necessary for Milah are allowed. Having said that, he claims that it is problematic to extend this leniency to other mitzvot. We do not know what other Mitzvot are on a similar level of importance, therefore we cannot extend similar leniencies to facilitate Mitzvot that were not explicitly mentioned!

To summarize the opinions of the Rishonim we have seen so far:

There are two Gemarot that describe circumstances where one may ask a non-Jew to perform a *Melacha* in order to facilitate keeping a Mitzvah. The Rishonim disagree in regard to the scope of this leniency. In order to define this, they address these issues:

- For which Mitzvot may one ask a non-Jew to do *Melacha*? 2. Which *Melachot* may one ask the non-Jew to do?
 - Itur: All *Melachot* are permitted (even lighting a candle) for all Mitzvot (even for a Shabbat meal).
 - The Ran, as cited by the Behag: All *Melachot* are permitted to facilitate the Mitzvah of Milah.
 - The Rif: to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel, even a *Melacha De'Oraita* is permitted. For other Mitzvot, only a *Melacha De'Rabanan* is permitted.

4. The Ramban and Tosafot: to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel, even a *Melacha De'Oraita* is permitted. To facilitate the Mitzvah of Milah, a *Melacha De'Rabanan* is permitted.

The Halacha:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף ה

דבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת ... מפני מצוה; כיצד: אומר ישראל לא"י בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה; ... ויש אוסרין.
It is permissible to request a *Melacha De'Rabanan* from a non-Jew for the sake of a Mitzva.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלח סעיף ב

יש מתירים לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר בחופות הגה: ואפי' לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר, שרי משום כבוד חתן וכלה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפו סעיף כא

שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו משום שבות. כיצד, היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו; ועל ידי אינו יהודי מותר, דהוי שבות דשבות (פירש אסור אמירה לאינו יהודי באיסור דאורייתא הוא משום שבות שאחז"ל לשבות מזה אמירה לא"י ובאיסור דרבנן הוא שבות דשבות); ובמקום מצוה לא גזרו.

רמ"א אורח חיים הלכות שבת סימן רעו

הגה: י"א דמותר לומר לא"י להדליק לו נר לסעודת שבת משום דסבירא ליה דמותר אמירה לא"י אפי' במלאכה גמורה במקום מזה (ר"ן ס"פ ר"א דמילה בשם הטיטור), שכל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לזוה לא"י להדליק נרות לזכר סעודה, כפרט בסעודת חתונה או מילה, ואין מוחה בידם. ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול, דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו וע"ל סי' ש"ז.

The Rema is quoting the Itur, and says that one should refrain from implementing his ruling if not for dire need. The poskim continue in this vein –

משנה ברורה סימן רעו ס"ק כז

ושל"ה החמיר אף לצורך גדול ושכן ראה נוהגים בקהלות חשובים שיושבים בחשכה במוצאי שבת אפילו בחתונה עד שאמרו הקהל ברכו. וכן נהג הגאון הר"ש כשהיו סועדים אצלו סעודה שלישית

ערוך השולחן אורח חיים סימן רעו סעיף יד

והשתא העניין תמוה לסמוך על דעת יחיד במקום שכל הפוסקים חולקים עליו ודיינו שנסמוך ע"ד הרמב"ם לדמות כל המצות למילה בשבות דרבנן. ונראה להדיא שרבינו הרמ"א עצמו לא ניחא ליה בכך אלא שבא ליישב קצת על העושים כן. ובאמת כתבו דמוטב שיהיו שוגגים ולא מזידים ולכן אין מוחין בידם, אבל אם ביכולת למחות פשיטא שמחוייבים למחות. ובזמנינו לא שמענו להקל בזה [וכ"כ השל"ה שח"ו להקל בזה וכ"כ הא"ר ועתה ביכולת למחות כי ישמעו אלינו].

We see from these poskim that the accepted practice is to follow the Rif's ruling: that one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Rabanan* in order to facilitate a Mitzvah. The Rema quotes the Itur, and writes that although many people follow his opinion, it should only be employed if there is an urgent need. As we see from later poskim such as the Aruch Hashulchan and Mishna Berurah (among many others), one should avoid relying upon the Itur's leniency.

Which 'need' do the Poskim consider dire enough to justify relying on the Itur?

- a) To facilitate a *Brit Milah*

מגן אברהם סימן שלא ס"ק ה

פשוט דאסור להביא התינוק לבית הכנסת דרך חצר שאינו מעורבת אפילו על ידי עכו"ם, דהא יכולין למולו בביתו, והרבה פעמים מלין בבית כשיש צינה. ועיין סימן רע"ו ס"ב דיש מקילין אפילו במלאכה דאורייתא, ונראה לי דבמילה יש לסמוך עליהו אם אי אפשר בעניין אחר

The Ran stated that in order to facilitate a *Brit Milah* (when there is no other possibility to have the Brit) one may be lenient and ask a non-Jew to do a *Melacha De'Oraita*. The Itur applies this to all mitzvot, but in regard to *Brit Milah* specifically the Ran holds that this is definitely the case, as this seems to be the *pshat* in the Gemara! The Magen Avraham references the Itur, and rules that his leniency may be followed in the context of *Brit Milah*, in line with the Ran.

- b) בין השמות

פרי מגדים אשל אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעו סעיף ב

במוצאי שבת לומר בין השמשות להדליק נרות בין השמשות יש לומר (ד)הוה ספק ספיקא, שמא הלכה כמאן דמתיר לצורך מצוה, ושמא בין השמשות מוצאי שבת כמו ערב שבת.

The Pri Megadim combines the possibility of relying on the Itur with the fact that the *Bein Hashemashot* period (the transitional period between day and night) is not definitely considered Shabbat. This leniency is based on the principle of *Safek Safeika* (where there are two separate reasons for uncertainty whether an *isur* applies). The Mishna Berura (Siman 276 Sif Katan 24), mentioned earlier, presents this issue as being an argument between the Pri Megadim and the Shelah. Practically, the Biur Halacha points out, even if we would accept the Pri Megadim, it would technically be difficult to apply his leniency. He brings an extensive discussion regarding the different opinions on calculating the time of *Bein Hashemashot*, and concludes:

ביאור הלכה סימן שמב

על כן נראה דבמוצאי שבת יש להחמיר עד סמוך לצאת הכוכבים, שאז הוא בין השמשות דרבי יוסי ... וכן בספר בית מאיר גופא מסיים דמכל מקום יש להחמיר עד צאת הכוכבים משום דאין אנו בקיאים בזמן בין השמשות

As it is not entirely clear precisely when *Bein Hashemashot* is from a Halachic perspective, one cannot rely on the Pri Megadim's leniency until it is *Tzeit Hakochavim* anyway.

❖ הרחבות - היתר אמירה לנכרי בין השמשות בכניסת שבת

c) To save the public from sin

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל סב סעיף יא

מותר לומר לנכרי לתקן את העירוב שנתקלקל בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול. וכדאי הוא בעל העיטור (בסי' רע"ו) לסמוך עליו, להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורייתא במקום מצוה דרבים (תו"ש בשם תשו' מ"מ).

The Chayei Adam rules that it is permitted to ask a non-Jew to do a *Melacha De'Oraita* on Shabbat in order to prevent the community from violating a *Melacha De'Rabanan* (one may build an *eruv* only in an area that is not a *Reshut Harabim De'Oraita*), since the Itur's opinion is significant enough to be relied upon in such a situation. The Mishna Berura rules similarly.

d) For the communal need

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ב סימן יז

ראיתי ונתון אל לבי במה שנהוג בימות החורף בעמדם בלילות ש"ק והולכים לבית הכנסת והנה יש שמעמידין עכו"ם מע"ש ומצווים להדליק להם נר, אם צריך למחות בידם.

.... אף דחלילה וחלילה להקל נגד דברי הש"ע ורמ"א מכל מקום בבהכ"נ כיון דיש בו צד מצוה ללמוד ולהתפלל מתוך הספר וגם בבהכ"נ מצוה להרבות בנרות ובפרט בשבת קודש דאין הידור אם ילכו בחשך ובאורים כבדו ד'. וע"כ נראה לי דאם עושים כן אין למחות בידם דיש להם עמודים שיסמכו עליהם וטוב להעלים עין כנלפע"ד והנח להם לישראל. עוד יש לומר בטעם האור זרוע דאוסר אף רמיזה משום כיון דעיקר האיסור משום ממצוא חפצך וכיון שגם ברמיזה שייך ממצוא חפצך אם כן לכך אוסר ומה דכתיב ודבר דבר דעת האור זרוע דאינו קאי רק במדבר שיעשה אחר השבת דזה מותר ברמיזה ומעתה לענין חפצי שמים אף דדעת הרמב"ם ודעימיה דאוסר בשבות אחד מכל מקום ברמיזה אפשר להקל כיון דלא נעשה שליח רק מבעוד יום וי"ל עכו"ם אדעתא דנפשיה קא עביד.

The Shoel U'meishiv does not actually permit asking a non-Jew to light a candle in the shul, but he does add that it is best to turn a blind eye if another does so, as those who do are nonetheless halakhically justified.

Additionally, the Shoel U'meishiv proposes a reason for potential leniency. Until now, we have not clarified why exactly one may ask a non-Jew to do *Melacha* that will facilitate a Mitzvah. The Shoel U'meishiv suggests an interesting reason:

ישעיהו פרק נח, יג

אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר :

The prohibition we learned about in the first Shiur, "ודבר דבר", was said by Yisha'ayahu directly after prohibiting "ממצוא חפצך" (working towards attaining one's mundane needs). As the discussion here

Shiur number 4- Instructing A Non- Jew to do *Melacha* - Special Leniencies

concerns religious needs (literally חפצי שמיים, the needs of heaven), "ודבר דבר" does not apply (We learned in Shiur #2 that the *Gezera* of benefitting from *Melacha* done by a non-Jew was established to prevent one from asking the non-Jew to do the *Melacha*. If there is no prohibition to ask a non-Jew to do something, as it is a religious need, then there is no reason to forbid benefitting from *Melacha* in this context.

The Shoel U'meishiv relates to the second problem (we learned in Shiur #1) with asking a non-Jew to do *Melacha* – the *Shlichut* problem. As we learned there, the *Shlichut* aspect might be problematic even if the request was placed before Shabbat.

The Nodah Biyehuda also holds that one should not permit asking a non-Jew to do a *Melacha De'Oraita* in order to facilitate a Mitzvah (even for Yom Kippur davening!). He mentions that the only justification for leniency in such a case is that a more stringent opinion would be ignored anyway.

שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סי' לג

מכתבו קבלתי, וע"ד תמיחתו על שנוהגין בהרבה מקומות שנכרי מדליק נרות ביום הכפורים לעת תפלת נעילה. ידע מעלתו כי פה קהלתנו בעזה"י כבר נתבטל המנהג הזה וגם בהיותי בק"ק יאמפלא כשבאתי לשם מצאתי שהיו נוהגין כן ג"כ בטלתי המנהג הזה רק התרתי שיטלטל הנכרי הנרות שכבר דולקות מערב יוה"כ להעמידם מפוזרים בכל בה"כ וזהו דמות דהוי שבות דשבות במקום מצוה. והעולם שנוהגים היתר שידליק נרות סומכים עצמם על הי"א שמביא רמ"א בסי' רע"ו ס"ב בהג"ה דאמירה לנכרי מותר אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה, ואף שכתב רמ"א שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול, העולם חושבים זה לצורך גדול. אבל באמת קשה מאוד ביום הקדוש הזה לכנוס בפרצה דחוקה לסמוך על דעת יחיד ואם כבר גבר החשך קודם שהתפללו הצבור נעילה בלחש אז מקרי צורך גדול והנח להם כו', אבל אם הצבור כבר התפללו ולצורך הש"ץ בודאי ימצא נר אחד בבה"כ דלוק מערב יוה"כ אז בודאי יש למחות בידם ומי בקש זאת מהצבור לומר פיוטים מוטב לא יאמרו פיוטים וסליחות וישמעו מהש"ץ ולא יעשו דבר האסור לרוב הפוסקים.

In Liviyat Chen (Rav Ovadiah Yosef's sefer, which is parallel to the Mishna Berura), Rav Ovadiah Yosef is more lenient when the *Melacha* is required in order to enable public tefillah:

לויית חן סימן יז עמוד כה

... כשאירע שנפסק החשמל בליל שבת באמצע קריאת שמע, הוריתי לומר לגוי להדליקו לצורך הרבים, שקוראים קריאת שמע ומתפללים מתוך הסידור דוקא, ואי אפשר להם להתפלל בע"פ. ומכל מקום היכא דאפשר טוב לעשות כן ע"י אמירה לעכו"ם שיאמר לעכו"ם חבירו.

שו"ת יביע אומר חלק ג - אורח חיים סימן כג

נשאלתי בענין מה שנהגו בכמה בתי הכנסיות פה מצרים, לומר לגוי מערב שבת, לבא בשבת אל החדר הסמוך לבית הכנסת, לכתוב את הנדרים והנדבות של העולים לס"ת, וכן נדבות הזוכים במצות פתיחת ההיכל והקמת ס"ת. אם יש למנהג זה פנים בהלכה, או אין לעושים כן על מה שיסמוכו. ואם רשאים לנהוג כן בשאר בתי הכנסת שטרם נהגו היתר בזה...

..המורם מכל האמור שהנוהגים להקל בזה יש להם ע"מ שיסמוכו, ואין הדבר כדאי להכנס בריב ומחלוקת עם גבאי בתי הכנסת הנוהגים היתר בזה מכבר. ובלבד שהגוי הכותב עושה זאת בצינעא, ולא לעיני כל הקהל ח"ו, שיש בזה זלזול בכבוד שבת קדשינו. וכל זה דוקא לאותם בהכ"נ שנהגו מנהג זה משנים רבות, אבל הרוצים לעשות כעת חדשה בארץ, לנהוג כן בשאר בהכ"נ לכתחלה, יש למחות בידם, ועל כגון זה אמרו עושה חדשות בעל מלחמות. ואורוי מוריין להו (ופוסקים להם) להחמיר, דבאתרא דלא נהוג לא נהוג. ואפי' בהכ"נ הנוהגים להקל מה טוב ומה נעים להוכיח את הגבאים בלשון רכה ואמירה נעימה שיחדלו ממנהג זה. ויעשו סימנים בפתקאות וכיו"ב כנהוג בהרבה מקומות.

Rav Ovadiah Yosef is lenient and permits asking a non-Jew to switch on the electricity for the sake of allowing the community to daven. He writes that one should not object to a non-Jew recording pledges of shul members, but he does add that it is preferable not to be lenient for this communal need.

Rav Moshe Feinstein is also lenient about asking a non-Jew to use electricity to enable the community to daven, but only if the davening would not be able to take place otherwise, or might adversely affect the congregants' health.

שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' מב

הנה אם הוא באופן שקשה לסבול להרבה אנשים אף אם הם מיעוט מהמתפללים עד שמוכרחין לילך מבית הכנסת אף שליכא חשש חולי, או שיש חשש חולי מזה אף שיכולים לסבול וישארו בבית הכנסת להתפלל, מותר לומר לנכרי שיפסיק זרם העלעקטרי כדי להפסיק הקור. ואף שלהדליק נר לצורך סעודת שבת מן הראוי להחמיר שלא לומר להנכרי שידליק כדאיתא (בשו"ע או"ח) בסימן רע"ו סעיף ב' ואף לצורך גדול כדהובא בבאר היטב סק"ה בשם השל"ה וכן הוא במ"ב ס"ק כ"ד, מ"מ לצורך מצוה דרבים אין להחמיר כדאיתא במ"ב שם ס"ק כ"ה בשם הפמ"ג דמותר לא רק לתקן עירוב שהוא להסיר מכשול אלא אף לבנות ביהכ"נ כשיתבטל בנינו בלא זה, וא"כ כ"ש בזה שהוא בטול תפלה בצבור וקה"ת להרבה אנשים שיש להתיר. ובפרט שלא ברור פסיקת העלעקטרי באין דבר הדולק מזה אם יש בזה איסור דאורייתא, ואם אינו דאורייתא הא רוב הדעות הם להתיר לצורך מצוה ופסק כן הרמ"א / באו"ח / בסימן ש"ז סעיף ה' וכתב שגם המחבר פסק כן / באו"ח / בסימן תקפ"ז. ונמצא שיש כאן עוד טעם להתיר.

Rav Moshe Feinstein's addition to his above responsum, which he added as a postscript, is interesting:

ואם נזדמן זה בבית יחיד באופן שבכל הבית קר מותר מטעם אחר אף כשליכא קטנים מטעם דהכל חולים אצל הקור שאיתא בסימן רע"ו סעיף ה', אבל בבית הכנסת ליכא טעם זה דהא אפשר להם לילך מביהכ"נ מה שלא שייך לומר זה לבעל הבית וביתו שילכו לבית אחר

The cold itself does not justify leniency in a situation where one is able to leave that place and go home. However, if the cold will prevent the community from davening, one is permitted to ask a non-Jew to perform *Melacha*.

השיב משה חלק אורח חיים סימן י

...היוצא לנו מזה דקהלות הנוהגין להקל לנכרי לומר בחול להדליק בשבת קודם אור הבקר או ביוהכ"פ לצורך תפלה דהוי מצוה דרבים יש להם על מה שיסמכו וכבר יצא להיתר מפי הגאון מלבוז בספרו, ומעתה לא נפלא לא ולא רחוקה להתיר כמו כן לומר לנכרי להדליק בשבת בשביל ת"ת דרבים, דתפלה כנגד תמידין תקנו וכבר אמרו חז"ל בפ"ק דמגילה גדול ת"ת דרבים יותר מהקרבת תמידין, וממילא ה"ה לגמור תהלים ברבים דחשיב כמו תפלה ות"ת דרבים, ושמענו מכמה גדולי הדור וצדיקים בדור שלפנינו במדינה זו שהיו נוהגים להדליק נרות ע"י נכרי בש"ק קודם אור הבקר בביהכ"נ ללמוד תורה ברבים.

שו"ת מראה הבזק חלק ג' תשובה לד

שאלה: מתי ניתן להקל באמירה לנכרי במצוה דרבים בשעת הדחק, ואיך זה ניתן לביצוע בלי בעיה של מראית עין וחשד?

תשובה : יש בזה הרבה פרטי דינים. הואיל והשאלה כללית ואינה מפורטת לפרטים, קשה להשיב באופן מוחלט, שהרי בדברים כאלה יש לדון כל מקרה לגופו. באופן רגיל פסקו המחבר והרמ"א וה"משנה ברורה" שלצורך מצוה מותרת שבות דשבות באמירה לנכרי, היינו מותר לומר לנכרי לעשות דבר שיש בו רק איסור דרבנן, לצורך מצוה, וכן הדין במקום צורך גדול או הפסד ממוני גדול.

ואולם, אם המדובר בקשר לקיום התפילה ושיעורי-התורה בשבת בבית-הכנסת, והדבר יועיל להציל יהודים מנסיעה למקומות בידור ובילוי (וכדלעיל), הרי נראה שיש להקל בכך אפילו באיסור דאורייתא, כדעת בעל "העיטור", שאף הרמ"א הסתייג מקולא זו רק באופן שאין בו צורך גדול, והרי בנדוננו אין לך צורך גדול מזה, שהרי מדובר בהצלה רוחנית של יהודים שהם בחזקת תינוקות שנשבו, ולא במצוה שיש בה הנאת הגוף, ובמעשה שיש לו סיכוי להשפיע לטובה, לקרב ליהדות ולהציל מטמיעה. לכן יש מקום להתיר הסעה ברכב גדול נהוג בידי נהג גוי האוסף את היהודים לבית-הכנסת ואחרי כן מפזר אותם לבתיהם, וכפי שפסק ה"משנה ברורה" להתיר תיקון העירוב שנתקלקל בשבת ע"י גוי, בכדי למנוע מכשול דרבים, שהרי גם כאן בהצלה ממכשול עסקי. אכן יש לזכור שעדיין זה היתר דחוק מאוד (משום שזה קבוע), ועל הרב המתיר זאת להיזהר ולכלכל דבריו בצורה שתהיה קרובה לשכר ורחוקה מן ההפסד, דבר שאין צורך לומר, כי כל היכול להימנע משימוש בהיתר זה, תבוא עליו ברכה.

❖ **הרחבות – תשובות מראה הבזק – טלטול ילדים לבית הכנסת ע"י נכרי, אמירה לנכרי במקום פיקוח נפש לרבים (התשובה במלואה), הפעלת "אוטובוס שבת" לאיסוף מתפללים הגרים במרחק מבית הכנסת**

ב. אמירה לנכרי במקום חולי וצער

Rambam – requesting a Melacha is permissible to assist the ill, and a De'Rabanan may be requested to alleviate pain

The Rambam understands the Gemara in Eruvin (cited on page 1) differently:

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכות ט-י

דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה.....כיצד מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה.

The Rambam interprets the Gemara not as specifically referring to the need of facilitating a *Brit Milah*, but rather as an example of what may be done for any child in pain. As the Maggid Mishne writes:

מגיד משנה הלכות שבת פרק ו הלכה ט

מלשון רבינו שהוא מפרש מעשה דפי הדר (עירובין סז) שלא ביום מילה אלא קודם לה או אחריה הרבה. ואעפ"כ התירו משום צער התינוק שהחמין יפין לו

It is surprising that the Rambam bases his Halacha on the Gemara in Eruvin, as there are seemingly clearer examples in the Gemara in Shabbat:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכט עמוד א

דרב עולא בריה דרב עילאי, דאמר: כל צרכי חולה נעשין על ידי ארמאי בשבת. וכדרב המנונא, דאמר רב המנונא: דבר שאין בו סכנה - אומר לנכרי ועושה.

רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה י

חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי, כיצד אומרין לגוי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו, וכן כוחל עיניו מן הגוי בשבת אף על פי שאין שם סכנה

ביאור הגר"א אורח חיים סימן שז סעיף ה

מפי הרמב"ם דלאו ביום מילה היתה אלא משום צערא שרו התם וז"ש לרחוץ המצטער

The Gra explains that the Rambam understands that the Gemara is referring to varying degrees of illness. The Gemara in Shabbat says that the needs of a sick person, even one whose life is not in danger, may be fulfilled by a non-Jew. The Gemara in Eruvin discusses a baby, but does not state that he is ill. The Rambam learns from there that one may instruct a non-Jew to do *Melacha De'Rabanan* for the sake of one who is not truly ill, but is a child, or is suffering from pain.

He holds that for the need of one who is ill, even if his life is not in danger, it is permissible to request a non-Jew to perform *Melachot De'Oraita*. For the needs of one suffering from a mild illness, one may ask a non-Jew to perform *Melachot De'Rabanan*.

1. שיטת הגאונים – במקצת חולי אסורה אמירה לגוי בכל מקרה

The Maggid Mishne comments on the Rambam:

מגיד משנה הלכות שבת פרק ו הלכה ט

יש חולקים וכן סוברין שאינו מותר אלא במקום חולי גמור

Most interpret the Gemara in Eruvin differently from the Rambam; holding that this leniency is only applied for the sake of the Mitzvah of *Brit Milah*. There is no basis to apply this leniency for one who is not truly ill.

2. שיטת הראב"ד – במקצת חולי מותרת מלאכה דרבנן אפילו ע"י יהודי

The Raavad comments on the Rambam differently:

רמב"ם הלכות שבת פרק ו

/השגת הראב"ד/ דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת [וכו'] והוא שיהיה שם מקצת חולי. א"א אם היה מקצת חולי הוא עצמו עושה שהרי גונח יונח חלב בשבת (כתובות ס) וכן אמרו (שבת קמח) הלכה מחזירין את השבר.

The Raavad references Gemarot that seem to say that for the care of a one suffering from sickness, the patient himself or another Jew may perform *Melachot De'Rabanan*. The Lechem Mishne explains the Raavad's comment:

לחם משנה הלכות שבת פרק ו הלכה ט

וצ"ל לדעת הראב"ד ז"ל דהמעשה דפי הדר (דף ס"ז) הוא מפרשו כפירוש הגאונים דאיירי בחמין הצריכין למילה אבל אם יש בו חולי אפילו הוא עצמו עושה ובגמרא אמרו שם מי אי"ל זיל אחים וכו' כלומר שהוא שבות גמור ולדעת הראב"ד ז"ל כל שיש בו חולי אפילו שבות גמור ע"י ישראל התירו אם כן ודאי דברי המעשה האמורים אחר המילה מטעם חולי ומצטער כדברי רבינו דבהכי מותר אפי' ע"י עצמו כמו שהשיג הוא עצמו על רבינו ז"ל אלא איירי במכשירי מילה.

The Lechem Mishne explains that the Raavad's comment presents the opposite perspective to that of the Geonim cited by the Maggid Mishne. According to the Raavad, it is obvious that one can ask a non-Jew to do a *Melacha De'Rabanan* for one who is even mildly sick, given that even a Jew can do so! The Raavad does not disagree with the Rambam; rather, he is pointing out that, as there is room for even more leniency, the Rambam's leniency is superfluous.

❖ **הרחבות – האם ליהודי מותר לעשות מלאכות דרבנן בשביל חולה?**

In summary, there are three opinions regarding which *Melachot* one may ask a non-Jew to perform in order to tend to the needs of a sick person:

- 1) The Geonim, cited by the Maggid Mishne: For serious illness, one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*. For mild illness, one may not ask a non-Jew to do any *Melacha*.
- 2) The Rambam: For serious illness, one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*. For one who is mildly sick or in pain, one may ask a non-Jew to perform *Melachot De'Rabanan*.
- 3) The Raavad: For serious illness, one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*. For one who is mildly sick, even a Jew may do a *Melacha De'Rabanan* (and of course, one may also ask a non-Jew to do them).

Some note that there is no actual disagreement between the Rambam and the Raavad:

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות שבת פרק ו הלכה ט

והוא שיהיה שם מקצת חולי וכו'. עיין בהשגות, ואין ביניהם מחלוקת לדינא דכוונת הראב"ד מקצת חולי ממש וכוונת רבנו במיחוש בעלמא.

הלכה – כרמב"ם

The Shulchan Aruch rules like the Rambam:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכח סעיף יז

חולה שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה, אומרים לא"י לעשות לו רפואה

משנה ברורה סימן שכח ס"ק מז

(מז) לעשות לו רפואה - אפילו במלאכה דאורייתא וה"ה שאר צרכיו כגון לאפות ולבשל וכיוצא באלו אם צריך לכך

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף ה

דבר שאינו מלאכה, ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות, מותר לישראל לומר לא"י לעשותו בשבת; והוא שיהיה שם מקצת חולי ... כיצד: אומר ישראל לא"י בשבת ... להביא מים דרך חצר שלא עירבו, לרחוץ בו המצטער; ויש אוסרין.

דוגמאות למקצת חולי

What is considered mild illness or pain that justifies asking a non-Jew to perform *Melacha*?

This leniency is based on the story of the baby that needed hot water, which seems to significantly expand the definition of mild illness or pain. The implication is that we are not necessarily discussing what people would consider an actual illness. To better define this state of "not sick but not well-ness," we will explore the Poskim's rulings in specific cases.

❖ **הרחבות – לעניין מה מתייחסים לקטנים כחולים לעניין אמירה לנכרי?**

❖ **הרחבות – תשובת מראה הבזק – הגדרת חולה שאין בו סכנה**

a) Heat

מרדכי מסכת שבת פרק יציאות השבת רמז רנ

ה"ר יום טוב כתב וז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורות הנכרים הנעשה בשבת בשביל ישראל כי ראיתי אבא מרי ורבינו משולם שהיו פרושים ומתחממים וכן הרבה גדולי עולם וטעמא כדאמר בעלמא הכל חולים אצל המילה וכן הכל חולים אצל הקור, יהא חלקי מן המתחממים ולא מן הפרושים (שימו לב למשחק המילים) והמתחממים יתענגו על רוב שלום ע"כ הגה"ה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעו סעיף ה

בארצות קרות, מותר לא"י לעשות מדורה בשביל הקטנים ומותרין הגדולים להתחמם בו, ואפי' בשביל הגדולים מותר אם הקור גדול, שהכל חולים אצל הקור; ולא כאותם שנוהגים היתר אף על פי שאין הקור גדול ביום ההוא.

The Mordechai cites Rabbeinu Yom Tov, who testifies that his teachers would take advantage of fires lit by non-Jews for the children, as "all people are (considered) sick in regard to cold." The Shulchan Aruch writes that the latter is not necessarily true, as children, or even adults on a severely cold day, are considered "ill, but not dangerously so," and it is only permissible to benefit from a *Melacha De'Oraita* if this definition applies. Only in those situations would it be permissible to benefit from a *Melacha De'Oraita*. In a less dire situation, in which the people are not considered ill at all, they may not benefit from a *Melacha De'Oraita*.

Note that in the case of a dangerously cold temperature, a Jew is allowed to perform a *Melacha De'Oraita* himself. In a case of extreme discomfort that does not include actual danger, one is only permitted to ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Rabanan* (as in the case of a non-Jew bringing hot water for someone in pain). When may one ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*? When the cold is severe enough to define the people in the house as people who are not dangerously ill. The Aruch Ha'Shulchan defined this more precisely:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רעו סעיף יב

במדינות הצפוניות שהקור גדול בימות החורף הדבר פשוט שהכל חולים אצל צינה גדולה כזו ואומר לאינו יהודי ועושה וכל שכן כשהאינו יהודי מסיק התנור דמותר ליהנות מזה והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין. ורבינו ירוחם כתב שרבינו יעקב מאורלייני"ש היה אומר לא"י להדליק האש ולתקנו בשבת דהכל חולים אצל צנה [ב"י]. אמנם אם אין הקור גדול בשם, או שביום הזה אין הקור גדול, וודאי אסור לומר לא"י להסיק התנור, ואפילו עשה הא"י מדעתו צריך למחות. אבל כשיש קטנים בבית מותר לומר לא"י להסיק התנור, דהקטנים חולים אצל הקור אפילו כשאין הקור גדול כל כך, ואז גם הגדולים יוכלו להתחמם, כיון שניסוק בהיתר בשביל הקטנים [וקשה להכריע מתי נקרא הקור גדול ומתי נקרא אינו גדול ובמדינותינו בירחי טבת ושבת הקור גדול מאד וא"א לגדור בזה גדר ברור ולא כל האנשים שוים בה].

b) Airconditioning

שו"ת מנחת יצחק חלק ג סימן כג

ע"ד השאלה אם מותר לומר לנכרי לפתוח את המאורר (Air conditioning) בשבת, בעת שחם היום מאד, ואולי אפשר לומר, לפי מה דמבואר בש"ע (או"ח סי' רע"ו סעיף ה') דמותר להא"י לעשות מדורה, אפילו בשביל הגדולים, אם הקור גדול, שהכל חולים אצל הקור עיין שם....
(ד) אמנם נראה, דבנד"ד ... לפי המבואר בדברי המג"א הנ"ל, היכא דהוי רק שבות דשבות יש להתיר משום צער, ובנד"ד הולדת כח הזרם, בלא הבערה כלל, נראה דלי"ה רק איסור דרבנן, וכמו שכתבתי בזה במק"א בספריי....ואם כן באמירה לעכו"ם הוי שבות דשבות, ובמקום צער גדול כחום היום מאד, יש להקל לפתוח המאורר ע"י עכו"ם כנלענ"ד.

Rav Moshe Feinstein discusses the issue of air conditioning from a different perspective. This brings us back to the previous Shiur, in which we learned that it is permissible to benefit from a *Melacha* which improves an existing situation (rather than introducing an entirely new benefit):

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן מז

ובדבר כשנעשה יום חם מאד בשבת אם מותר לספר להנכרי שהוא חם מאד בחדר זה כדי שהנכרי שרוצה בטובתו יפתח את מזגן האויר (עיר – קאנדישענער [אייר קונדישן]) בעצמו, כמו שמותר לומר לנכרי שהנר אינו מאיר יפה כדי שהנכרי הרוצה בטובתו יסיר הפחם שבראש הנר כדאיתא במשנה ברורה סימן ש"ז ס"ק ע"ו, ומסיק דאין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הנכרי בשבילו משום דאין זה הנאה כל כך דגם מקודם היה יכול ע"פ הדחק לקרות לאורו. דהרי גם הכא אפשר לו לישב בשעת הדחק גם כשהוא חם. **פשוט וברור שאסור** דהא בכל הנאה ממעשה הנכרי אפשר לו גם בלא זה אף כשמבשל עבורו דודאי יכול להיות גם בלא אכילת דבר שבישל בעדו, וכן יכול האדם להיות איזה שעות בחדר קר ומ"מ היה אסור. והטעם דעכ"פ הא הנאה זו דאכילת דבר המבושל והנאת החמום הא לא היה לו אף בשעת הדחק אי לאו מלאכת הנכרי בשבת עבורו שזה אסור, וכמו כן הנאה זו דלא יסבול החום הרי לא יהיה לו אף בשעת הדחק הנאה זו שלכן אסור. ולא דמי לקריאה שדבר זה דקריאה היה יכול גם בלא מלאכת הנכרי אף שהיה בדוחק ובקושי, שלכן נמצא שלא היה לו כלום ממעשה הנכרי בתועלת הקריאה שהיה להישראל.

Rav Feinstein discusses asking a non-Jew to turn on the air conditioning based on the possibility that it is considered an addition to an existing situation (we discussed this leniency in the previous source sheet), but he ultimately forbids it. Why doesn't he permit it for the sake of alleviating suffering, as the Minchat Yitzchak suggests? Apparently, Rav Moshe Feinstein does not consider heat a discomfort that sufficiently justifies asking a non-Jew to perform *Melacha*.

c) Protection from rain

שו"ת מכתם לדוד חלק אורח חיים סימן א

אומברלי"ה (מטריה), לא מיבעי דלפותחה דאסיר, אלא אף בפתוחה ועומדת מערב שבת אסור לנושאה בידו, בין בשבת בין ביום טוב, אך בזאת נאות להם להתיר האמירה לגוי לנושאה עליהם להגן כנ"ל דהו"ל שבות דשבות ושרי במקום צערא דגופא כמבואר בסימן ש"ז. ואף שיש חולקים כדאי הם המתירים לסמוך עליהם בכה"ג וכ"נ דעת מרן להלכה.

The Michtam L'David forbids a Jew to hold an umbrella, even one that was opened before Shabbat (see Bemareh Habazak in the harchavot on this subject). However, because of the discomfort caused by rain, he permits having a non-Jew hold the umbrella over the Jew instead.

❖ הרחבות – תשובת מראה הבזק – שימוש במטריה בשבת

d) An animal that disrupts the household

ילקוט יוסף קצוש"ע אורח חיים סימן שז - דין אמירה לגוי בשבת

סא. יש אומרים שאם עכבר מסתובב בבית, והדבר מבהיל את בני הבית, ואי אפשר לסלקו על ידי מקל, מותר לומר לגוי שיצוד אותו, ויסלקנו מהבית, שמאחר שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, מותר לומר לגוי לעשותה. ויש חולקים. והעיקר לדינא להקל בזה, בפרט אם הדבר מונע מבני הבית לאכול סעודות שבת.

e) Turning on a light to allow the sick to learn Torah

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן מב

שאלה. בביה"ח שערי צדק הנהוג שבלייל שבת בשעה ידועה עובר עכו"ם בכל המחלקות ומכבה את החשמל, וקורה שחולה שאין בו סכנה איננו יכול להרדם ורוצה ללמוד אם מותר לו לבקש את העכו"ם שיחזור וידליק עבורו את החשמל שע"י מטתו כדי שיוכל ללמוד.

נלפענ"ד יש להתיר לחולה שבנידונו לומר לעכו"ם להדליק עבורו החשמל ע"י מטתו כדי שיוכל ללמוד, בהיות שזה דבר מצוה וגם במקום חולי קצת, וניתן לומר שזה עוד יותר ממקום חולי קצת כי באי השינה והשכיבה לבטלה יוכל לבוא לידי רפרוף עצביו והרעה במצבו, וגם הא המדובר בחולה שנפל למשכב שמותר לומר לעכו"ם לעשות לו רפואה אפילו במלאכה דאורייתא. ומ"מ מן המובחר יעשה זאת בדרך רמיזה או לומר לו בצורה כזאת שיבין דבר מתוך דבר, כגון שיאמר לו שאיננו יכול לישון ושוכב בשיעמום וכדומה.

The Tzitz Eliezer combines the two leniencies that we have learned. He rules that one in discomfort who wishes to perform a Mitzvah may ask a non-Jew to do *Melacha* that will facilitate the Mitzvah.

רבנות-
סימן רע"ו סעיפים ב,ה
סימן ש"ז סעיף ה
סימן שכ"ח סעיף י"ז

Summary

There are two Gemarot that describe circumstances in which one may ask a non-Jew to perform a *Melacha* in order to facilitate keeping a Mitzvah. The Rishonim disagree regarding the scope of this leniency. In order to define this scope, they address the following two questions:

1. For which Mitzvot may one ask a non-Jew to do *Melacha*? 2. Which *Melachot* may one ask the non-Jew to do?

1. Itur: All *Melachot* are permitted (even lighting a candle) for all Mitzvot (even for a Shabbat meal).
2. The Ran, as cited by the Behag: All *Melachot* are permitted to facilitate the Mitzvah of Milah.
3. The Rif: to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel, even a *Melacha De'Oraita* is permitted. For other Mitzvot, only a *Melacha De'Rabanan* is permitted.
4. The Ramban and Tosafot: to facilitate the Mitzvah of settling Eretz Israel, even a *Melacha De'Oraita* is permitted. To facilitate the Mitzvah of Milah, a *Melacha De'Rabanan* is permitted.

The accepted practice is to follow the Rif's ruling: one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Rabanan* to facilitate a Mitzvah. The Rema quotes the Itur, and writes that although many people follow his opinion, it should not be relied upon unless there is an urgent need. As we saw from the later poskim, the Aruch Hashulchan and Mishna Berurah (among many others), one should avoid relying upon the Itur's leniency.

We saw several applications of this leniency:

1. To facilitate a *Brit Milah*: Since the Gemara seems to give the Mitzvah of Milah a special status, the Magen Avraham rules that one may rely on the Behag, and have a non-Jew perform *Melacha De'Oraita* to facilitate the Mitzvah of a *Brit Milah*.
2. *Bein hashemashot* at the end of Shabbat: The Pri Megadim writes that this would be a 'Sfek-Sfeka' –it is uncertain whether it is still Shabbat, and uncertain whether the Halacha follows the Itur. He therefore permits asking a non-Jew to do a *Melacha De'Oraita* during *bein hashemashot* at the end of Shabbat to facilitate a Mitzvah. The Mishna Berura, however, cites the Shelah, who was stringent regarding this and sat in the dark during Seudah Shlishit, even after *shkiya*.
3. In order to avoid Shabbat violation on a public scale: The Chayei Adam writes that one may rely on the Itur and instruct a non-Jew to do *Melacha De'Oraita* when the alternative would be having many people violate Shabbat.
4. To facilitate communal davening: The Shoel U'meishiv writes that we do not actively prevent others from asking a non-Jew to light lights in shul for the community's davening, since those people are relying on the Itur. Rav Ovadiah Yosef writes that he himself rules leniently and that the Itur may be relied upon in order to allow a non-Jew to turn on the lights if they go out in shul. Rav Moshe Feinstein rules leniently in a similar situation. The Heshiv Moshe extends this leniency to apply to communal Torah learning as well.

Rav Ovadiah Yosef relates that many communities had the practice of having a non-Jew write records for the shul on Shabbat. He rules that this practice should not be encouraged, but still, one need not object to those who have that practice.

In Teshuvot B'mareh Habazak we ruled that one may be lenient like the Itur in a situation of need in order to avoid Shabbat desecration and in order to encourage the spiritual growth of the community (פיקוח נפש רוחני).

The Rambam interprets the Gemara in *Eruvin* (cited on page 1) not as specifically referring to the need of facilitating a *Brit Milah*, but rather as an example of what may be done for any child in pain.

The Gra cites several Gmarot where lenience was extended to the ill. He explains that the Rambam interprets the Gmarot as referring to varying degrees of illness. The Gemara in Shabbat says that the

Shiur number 4- Instructing A Non- Jew to do *Melacha* - Special Leniencies

needs of a sick person, even one whose life is not in danger, may be fulfilled by a non-Jew. The Gemara in Eruvin discusses a baby, but does not state that he is ill. The Rambam learns from there that one may instruct a non-Jew to do *Melacha De'Rabanan* for the sake of one who is not truly ill, but is a child, or is suffering from pain.

He holds that for the need of one who is ill, even if his life is not in danger, it is permissible to ask a non-Jew to perform *Melachot De'Oraita*. For the needs of one suffering from mild discomfort such as a headache, one may ask a non-Jew to perform *Melachot De'Rabanan*.

There are two other opinions regarding which *Melachot* one may ask a non-Jew to perform for a sick person's needs:

The Geonim, cited by the Maggid Mishne: For serious illness, one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*. For mild illness, one may not ask a non-Jew to do any *Melacha*.

The Raavad: For serious illness, one may ask a non-Jew to perform a *Melacha De'Oraita*. For one who is mildly sick, a Jew may do *Melachot De'Rabanan* (and of course, one may also ask a non-Jew to do them).

The Poskim applied the Rambam's leniency in many cases:

1. Heating a home: The implication of the Mordechai's opinion is that anyone may benefit from the heating facilitated by a non-Jew's *Melacha De'Oraita*. The Shulchan Aruch, however, rejects his opinion, and the Poskim explain that this leniency should be relied upon only if the cold causes the people to be defined as ill. We would still allow the non-Jew to do *Melacha De'Rabanan* for those who are suffering from the cold, even if not to the point of illness.
2. Cooling a home: The Minchat Yitzchak writes that people suffer from excess heat more than from cold, and that the leniencies that apply to heating also apply to cooling (he also explains that since activating our cooling systems only involves a *Melacha De'Rabanan*, one who is suffering from heat can ask a non-Jew to turn the air conditioning on). The Igrot Moshe discusses this in the context of the concept of additional benefit, but he does not seem to consider it a case of suffering that would justify leniency.
3. Protection from rain: The Michtam L'David states that one may ask a non-Jew to carry an umbrella to protect him from the rain, since it is only *De'Rabanan*, and therefore permitted in a situation of suffering.
4. Trapping an animal that is disturbing the Shabbat meal: The Yalkut Yosef permits asking a non-Jew to trap a mouse that is disturbing the Shabbat meal (since this type of trapping is only forbidden rabbinically, because it is a *Melacha sheina tzricha ligufa*, מלאכה שאינה צריכה לגופה, We will discuss this further when we get to the *Melacha* of trapping, צד).
5. Turning on the lights for a sick person who wants to learn Torah: The Tzitz Eliezer writes that the two factors, illness and the Mitzvah of learning Torah, combine to permit hinting to a non-Jew to turn on the lights if the sick person is having trouble sleeping.

In this Shiur we learned about two circumstances where Chazal permit asking a non-Jew to do a rabbinically forbidden act: in order to facilitate a Mitzvah, and in order to attend to the needs of a child or one who is suffering.

In the next Shiur we will clarify two related issues. The first is whether one may ask a non-Jew to do a rabbinic *Melacha* in order to avoid a substantial monetary loss, and the second is what precisely is considered a *Melacha De'Rabanan* for these purposes (asking him to ask another non-Jew, asking him to do the *Melacha* in an unusual way etc.).